

ESSAY

“EN RIGTIG BOLSCHEVIK”

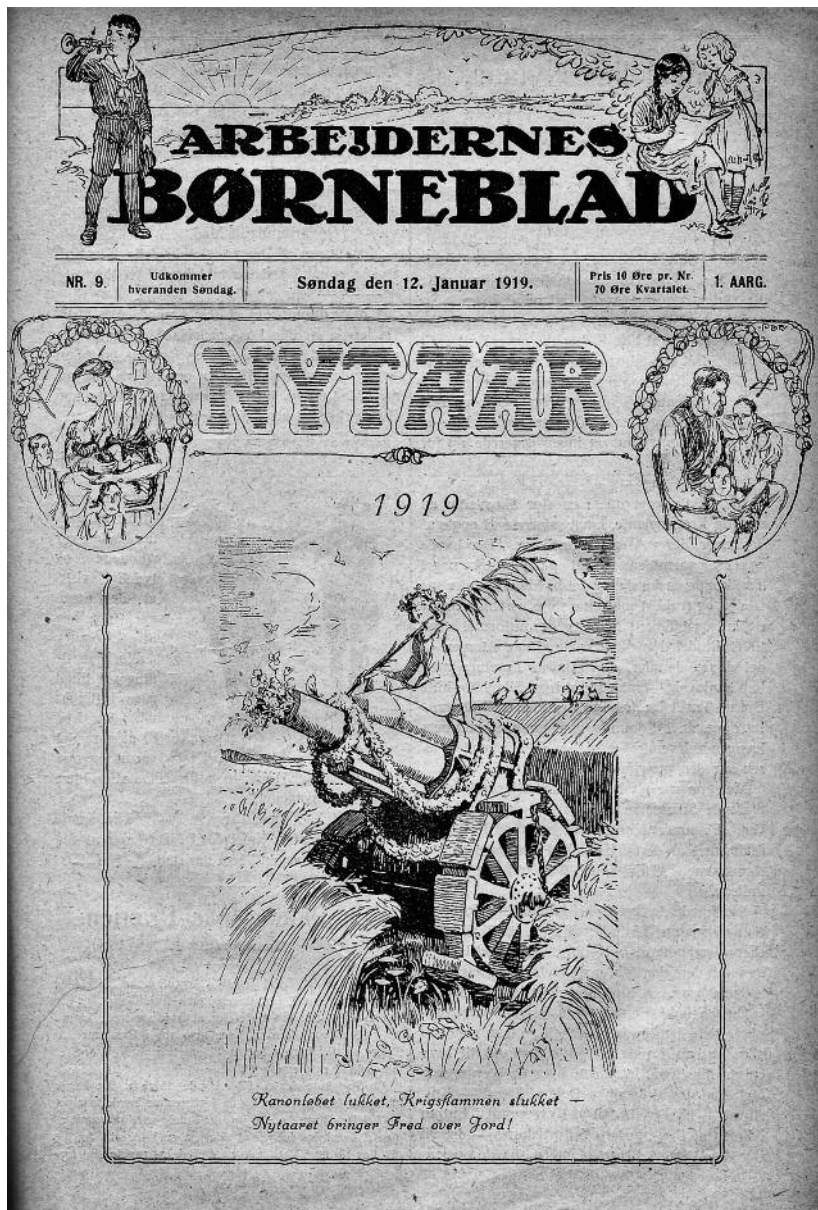
Arbejdernes Børneblad 1918-20

Af Dorte Ellesøe Hansen

Arbejdernes Børneblad var et lille revolutionært 14-dagsblad udgivet af tre socialistiske børne- og ungdomsorganisationer. Fast forankret i solidaritet og klassefællesskab tog det kampen op mod de kristne og militaristiske børneblade på markedet. Det henvendte sig til alle arbejderhjem, hvor der var børn. Redaktørernes ambitioner var høje, og bevægelsens interesse for bladet overvældende, men det måtte snart gå ind. Artiklen handler om driften af bladet, hvordan det præsenterede sig over for læserne og hvad det indeholdt af tekster og illustrationer.

“**K**ære Børneblad! ... Lærerinden i Skolen siger, at jeg er en rigtig Bolschevik, fordi mit Billede har været i *Arbejdernes Børneblad*.”¹ Sådan lød et læserbrev fra den lille århusianske Elisabeth Hansen i april 1919.

Det var helt rigtigt, at hun var blevet fotograferet til det første nummer af *Arbejdernes Børneblad*, som udkom 15/9 1918. Hun delte forsiden med et digt skrevet af A.D. Henriksen under pseudonymet Agner. De første linjer lød: “Saa holder Du mig da i dine Hænder ... jeg er dit eget lille Børneblad.”²

Inden længe havde det nye blad “vakt Kapitalistpressens Raseri.”³ Man mente endda, at kontrolminister Stauning på Rigsdagen skulle “drages til Ansvar for Bladets samfundsfarlige Tendens.”⁴ ‘Mikkel Christensen, der var ansvarshavende redaktør, bød derimod bladet velkommen med ordene: “I *Arbejdernes Børneblad* – gaa ud i Livet bring Glæde ... og ... I Arbejdernes Børn – tag mod dette Blad med Venlighed.”⁵

Hvad var børneblade?

“Børneblade” var betegnelsen for små periodisk udgivne hæfter, der var tiltænkt børn. De blev fremstillet så billigt, at selv de fattigste børn kunne være med. Ideen var kendt i Europa fra 1700-tallet og udtryk for oplysningstidens encyklopædiske tankegods. Datidens filosoffer ville bringe al viden om natur, håndværk, religion og politik ud til omverdenen, da målet for det rationelle menneske var viden og frihed.

Karakteristisk for børnebladene var netop det blandede indhold af tekster og billeder. Der var noveller og faglige artikler, digte, salmer, gåder, tegninger og fotografier, belærende og underholdende på samme tid.

Ved indgangen til det 20. århundrede blev bladene talerør for spejderbevægelsen, de nye kristne og borgerlige foreninger og henvendte sig primært til drenge. Foreningerne opstod som konsekvens af byernes hastige udvikling, der beskar børn og unges fysiske udfoldelsesmuligheder.

I Danmark toppede børnebladenes popularitet i årene 1900–45, og der var i denne periode omkring 70 forskellige udgivelser at vælge i mellem på markedet. En samtidig meget driftig børnebogsforlægger, Chr. Erichsen, fik skolelærerne til at varetage formidlingen af sine udgivelser, og ret uheldigt følte børnene sig presset til både at abonnere på hans blade og samle penge ind til hans “tarvelige”⁶ bøger.

Børnearbejdet

Arbejderbørn havde ikke tid til at læse. De var en vigtig arbejdsressource for den fattige families overlevelse. Hverdagen var delt mellem skolegang og arbejde både hjemme og hos fremmede. Børnene gik i skole enten om formiddagen eller eftermiddagen, så de kunne passe deres arbejde.

Den lange arbejdsdag og beskyttelsen på arbejdspladsen var blevet reguleret for børn i byen gennem love og vedtægter i 1873 og 1913.

Dette gjaldt ikke for børn på landet, hvor 2/3 af de danske børnearbejdere levede. Her henholdt man sig til en gammel Tyendelov fra 1854. Den nævnte intet specielt om børn, men tillod husbond at slå drenge under 18 år og piger under 16 år, som var i hans tjeneste.

Børn på landet havde langt færre skoletimer og fag end børn i byen. De gik i skole hver anden dag, og om sommeren reduceredes undervisningstiden yderligere, da den var tilrettelagt efter landbrugets behov for arbejdskraft. Gennem lokalt selvstyre af skolen vandt landmændenes politiske talerør indflydelse på undervisningen.

Lærerne så dagligt de trætte børn, kritiserede skarpt børnearbejdets omfang og uligheden mellem by- og landsbyskoler.

*A.D. Henriksen
var en flittig
skribent på børne-
bladet, men sad i
en periode også i
redaktionen.*

Mere fritid til byens læseheste

Året 1919 var skelsættende på vejen mod børnearbejdets endeligt. Ifølge en revideret vedtægt til loven måtte skolepligtige børn ikke længere anvendes til strengt arbejde f. ex. i fabrikker, ved ombæring af mælk, tjeneste på værtshuse, flaskeskylning, budtjeneste og opkrævning af penge. Lettere arbejde, der ikke generede skolegangen var fremover kun tilladt fra 12-års alderen.

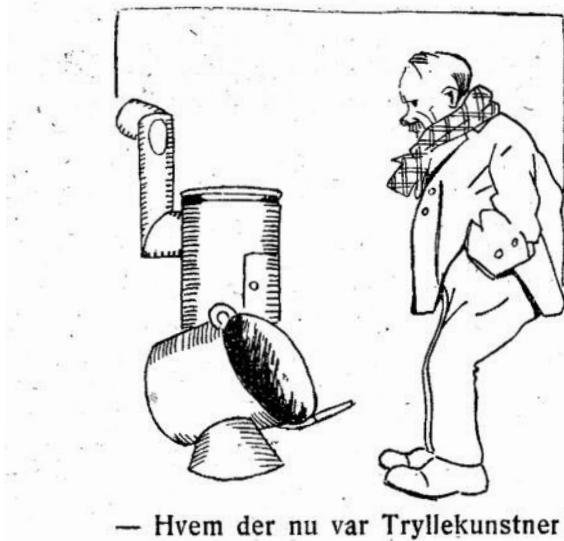
Igen haltede lovgivningen bagefter på landet. Først i 1921 kom en ny Medhjælperlov. Den nævnte hverken forbud mod farligt arbejde, nedre aldersgrænse, regler for løn og arbejdstid eller hvilken type arbejde, børn måtte sættes til. Husbond måtte ikke længere slå, og børn skulle ikke arbejde i den tid de ellers skulle i skole. Endelig måtte medhjælpere under 16 år ikke have arbejde, der oversteg deres kræfter.

Det var også i 1919, at vejen blev banet for halvdagsskolens afvikling i det følgende skoleår. For byens børn betød det en samlet skoledag, for børn i landkommuner blev det efterhånden skolegang hver dag. At ansætte børn var ikke længere så attraktive for arbejdsgiverne.

Ydermere nedsatte Rigsdagen i 1919 en kommission, der skulle rette op på alle undervisningsmæssige skævheder. Kommissionen var færdig 1923, men blev mødt af politiske og økonomiske problemer, og et lovforslag blev ikke fremsat før 11 år senere.

Reglerne for børnearbejdet blev ikke strengt håndhævet, og mange børn måtte arbejde videre, som om intet var hændt. Byens børn havde ganske vist fået lettere arbejde, mens børn på landet endnu havde lange arbejdsdage og de tungeste opgaver.

Der var stadig rift om børnenes tid, en kamp hvori forældrene, kommunen, de erhvervsdrivende, skolen og nu også børnebladene tog del.

Danmarks eneste socialistiske børneblad

Den frygtelige verdenskrig nærmede sig en afslutning. De fire år i neutralitet havde bragt censur, rationering, forfølgelser og dyb mistillid til de gamle politikere med sig. Der var revolutionære tilstande i Rusland og Tyskland, og i Københavns gader så man sammenstød mellem politi og demonstranter.

Midt i denne hverdag og i slipstrømmen af de hellige, krigsgale, chauvinistiske, spejder- og drengblade skabtes ideen om et nyt blad. Dette blad skulle for det første virke "som Modvægt mod den militaristisk-indremissionske Agitation, der fra andre Sider føres blandt Børnene" og skulle dernæst "lære Børnene at kende og at holde af Arbejderbevægelsen."⁷

Det var Socialdemokratisk Ungdomsforbund (SUF), der havde bragt forslaget om et fælles blad på banen. Forbundet optog kun medlemmer over 14 år og ville skabe et bindeled mellem børnene og ungdommen.

De Unges Idræt (DUI) og De konfessionsløse Søndagsskoler, der repræsenterede arbejderbevægelsens yngste vækstlag, kom med i samarbejdet. SUF blev udgiver og ejer, og forbundet lagde 1000 kr. på bordet til opstarten.⁸

Stoffet måtte være oplysende og underholdende i socialistisk og konfessionsløs ånd, og bladet skulle bringe meddelelser fra DUI og Søndagsskolernes virksomhed. Et eventuelt overskud ville blive fordelt ligeligt mellem foreningerne. Et udvalg bestående af repræsentanter for hver af de 3 organisationer måtte sikre, at bladet blev redigeret i den rette ånd og godkende den redaktion, der blev valgt.⁹

SUF – konsekvente antimilitarister

SUF var fra 1906 og rundet af fraktionsdannelser i den tidlige ungdomsbewægelse. I 1918 tegnede sig en stærk ungdomsorganisation med rødder i Socialdemokratiet. Men et opbrud var undervejs. SUF havde 9.000-10.000 medlemmer fordelt i lokale afdelinger over hele landet og ville nu ophæve den 5 år gamle samarbejdsaftale, som forbundet havde med partiet.

I det daglige afholdt forbundet studiekredse, selskabelige sammenkomster og drev agitationsvirksomhed. Endelig udgav SUF mange pjecer og bladene "Arbejdets Vaar" og "Fremad".

Typograf Ernst Christiansen (27 år) havde været SUF's formand siden 1913. Han var en meget markant skikkelse og besøgte f.eks. revolutionens Rusland i efteråret 1918. I 1919 overtog et ungt, men stort organisatorisk talent, Johs. Nielsen (23 år) formandsposten.

DUI – med pigerne kom folkedansen

Netop i 1918 var børneorganisationen DUI inde i en kraftig medlemsudvikling. Ny organisationsstruktur fik lokale afdelinger til at myldre frem, og året før var man begyndt at optage piger på lige fod med drengene.

Foreningen blev oprettet i 1906 som modvægt mod foreninger ledet af indremissionske og militaristiske personer. Man frygtede grupperinger, som engang ville kunne falde arbejderne i ryggen. I kampen om medlemmer indførte DUI i en periode kontingentfrihed. I længden gik det ikke, og løsningen blev et lille kontingent og store støtteindsamlinger.

Over 5.000 børn mellem 8 og 16 år dyrkede gymnastik, fodbold, sang, dans og musik, og som noget nyt blev børnene tilbudt en række samfundsrelevante foredrag.

DUI havde tilbage i 1909 udgivet bladet "Unge Dag", hvis opgave havde været mere af opdragende karakter:

"Sky al raa Tale og Uvornhed. Glem navnlig ikke, at din Idrætsdragt skal være det ydre Tegn på, at du tilhører en Forening, som kun kan tælle flinke og pæne Børn"¹⁰

Organisationen savnede et moderne blad for medlemmerne.

DUI's fremgang og "fornøden fasthed"¹¹ fik fabriksarbejder, John Michelsen, æren for. Han blev valgt til formand i 1917.

Søndagsskoler uden gud, men med flotte lysbilleder

Siden 1903 havde De konfessionsløse Søndagsskoler i København tilbudt et alternativ til den velkendte kristne søndagsskole, som Indre Mission samtidigt gennemførte.

Skolerne hed i perioder "Studentersamfundets Søndagsskoler" og "Wilhelm Rasmussens Søndagsskoler".¹²

Søndagsskolerne var af den overbevisning, at arbejderklassen havde taget skade af religionen, og børnene nu var i fare for religiøse sekter, militarister og afholdsfolk.¹³

Konfessionsløs betød, at man ikke var troende, og undervisningen tog udgangspunkt i naturvidenskab, historie og litteratur. Alle børn over 8 år var velkomne.¹⁴ Skolerne blev støttet af lokale vælgerforeninger, DUI og andre interesserede som f.eks. Studentersamfundets Oplysningsforening.

I efteråret 1918 fik De konfessionsløse (socialdemokratiske) Søndagsskoler ny struktur. Det større antal skoler var nu blevet samlet i et Fællesudvalg med Mikkel Christensen (39 år) som formand og maskinmester Fr. Vedsø (40 år) som sekretær.

Undervisningen lå fortrinsvist på kommuneskoler, og da influenzaepidemien Den Spanske Syge lukkede skolerne, gjaldt dette også for Søndagsskolerne. Mærkeligt nok havde de religiøse søndagsskoler lov til at holde møder under epidemien, og bladet spurgte polemisk: "Mon det forhenes, at der er saa faa Børn, der kommer der, at det ikke har nogen Betydning med Hensyn til Udbredelse af Smitten?"¹⁵ Da Søndagsskolerne genåbnede 1. december og frem til deres afslutning 1. april mødte omkring 1500 børn op hver uge.

Bladets ekspedition og agitation.

Ekspeditionen havde til huse i Arbejdernes Forsamlingsbygning i Rømersgade 22, 3. sal. Her havde SUF siden 1909 delt 3½ værelser med tre andre små foreninger. Bogtrykker P. Hansen, Gasværksvej 9 stod for trykning af det lille 8-siders blad, der udkom hver anden søndag. Oplaget var på 5000 eksemplarer. Da siderne var skåret op inden forsendelsen, faldt bladet i to dele, hvilket en lille læser beklagede.¹⁶

Løse numre kostede 10 øre og et kvartalsabonnement 70 øre. Der kunne indbetales direkte på posthuset, i Rømersgade eller med tilsendte frimærker. Forhandlere fik 10 % provision. Priserne var uændret indtil den 2. maj 1920, hvor de steg til 15 øre i løssalg og 1 kr. kvartalet.

Fra 1/4 1919 overtog DUI omdelingen af bladet i København, men hvem der tog sig af dette job inden da, er usikkert. Måske klarede de enkelte afdelinger det, mens postvæsenet omdelte det lille magasin i resten af landet.

Til en komplet 1. årgang af bladet blev tilbudt et kartonomslag for 3.50 kr. "Da disse smukt illustrerede Bøger vil være fine Julegaver til Lillebror eller Lillesøster, vil de sikkert blive revet bort."¹⁷ Kartonomslaget fik bladene til at ligne en rigtig fin bog på hylden.

Det var i princippet bladets egne læsere eller deres forældre, der stod for agitationen. I første nummer hed det: "Virk for at Bladet faar den størst mulige Udbredelse blandt eders Kammerater. Bladets Fremtid ligger nu i eders Hænder." Utrætteligt mindede ekspeditionen bladets "Holdere" om, at skaffe nye abonnenter og agitere ved alle møder og fester. Måske kunne bladet gå hen og blive et ugeblad! Som et mantra stod nederst i samtlige notitser fra Søndagsskolerne, at ethvert Søndagsskolebarn burde købe bladet.

DUI udskrev en stor konkurrence med flotte præmier: Ure, sølv skeer og gaffel. Hvem kunne tegne flest abonnenter?

SUF'er over hele landet kunne i de lokale partiforeninger og faglige organisationer hente materialer til husagitation, og "*Fremad*" og "Arbejdets Vaar" bragte af og til kloge annoncer for bladet: "Arbejder! Giv dit Barn sund Læsning."¹⁸

Hvad var målgruppen og hvem abonnerede?

Det tætteste på en definition af bladets målgruppe, man kunne komme, var at finde i annoncematerialet: "*Arbejdernes Børneblad* har Bud til alle Arbejderhjem, hvor der findes Børn"¹⁹. Bladet henvendte sig således både til byens og landets børnefamilier, til drenge og til piger. Begge parter var tegnet med i bladets hoved. Da SUF optog unge fra 14-års alderen, var aldersgrænsen på børnebladet omkring de 13 år.

Blandt de første og i længden nok de mest vedholdende abonnenter var forældre fra arbejderbevægelsens egne rækker. Deres navne var ofte let genkendelige, og de boede tilsyneladende på de samme adresser i de københavnske arbejderandelsboliger. Det samme mønster tegnede sig i mindre målestok for købstæderne. De kvikke skrivende børn havde efternavne, som var sammenfaldne med bladets forskellige forfattere og organisationsfolk.

Ressourcestærke arbejderfamilier og håndværkere var typiske abonnenter, mens læserne fra de ufaglærte hjem og fra landarbejderfamilierne var sværere at finde.²⁰

Skiftende redaktører – ulønnet fritidsbeskæftigelse med mange skuffelser

Den spaltning i den internationale arbejderbevægelse, som fulgte med den

russiske novemberrevolution, ændrede det politiske verdensbillede for altid. Så dybe var sporene, at selv et lille dansk børneblads ledelse blev splittet. 5 forskellige redaktører kom og gik i de knapt to år, børnebladet eksisterede. Den første redaktion bestod af forretningsfører Mikkel Christensen og kontormedhjælper A.D. Henriksen (22 år). Begge var flittige skribenter og kendte i den socialistiske ungdomsbevægelse. Redaktionen lå i Guldbergsgade 117, 3. sal tv på Nørrebro i København og var Mikkel Christensens privatbolig. Det var helt normalt, at den ansvarshavende gav redaktionen husly.

E. Larsen var kasserer i DUI og deres repræsentant i bladudvalget. DUI ønskede en mand i redaktionen samt mere indflydelse, og "det paalages Repræsentanten at passe godt paa saa at alt ved Bladet gik som det skulle."²¹

Det gjorde det ikke, for i september 1919 kunne DUI til sin overraskelse læse, at SUF bag om ryggen på bladudvalget havde udskiftet én af redaktørerne, A.D. Henriksen, med kemigraf Erland Andersen (27 år).

SUF's fremtid blev afgjort i disse dage, da en urafstemning om overenskomsten med Socialdemokratiet var i vente. Det var blandt andet de stærkt divergerende opfattelser af partiets alliance- og støttepolitik, som SUF's ledelse ikke længere kunne acceptere.

Med et lille flertal blev overenskomsten omsider opsagt. Det store mindretal af SUF's afdelinger og medlemmer, som havde ønsket overenskomsten bevaret, var i gang med at forlade forbundet.

I en artikel forklarede Mikkel Christensen meget pædagogisk børnene, hvad overenskomsten gik ud på, og hvorfor den ikke kunne overholdes. "Nu maa I endelig ikke tro, at der derved er sket noget slemt!" Selvom bladet jo fremover skulle udgives af en organisation uden overenskomst med Socialdemokratiet, "saa vil der heller ikke her ske nogen Forandring. I Børnebladet tages ikke Parti imod nogen, der arbejder for Arbejderklassen ... vi fortsætter, som vi hidtil har virket ..."²²

Sådan kom det ikke til at gå. I overensstemmelse med den oprindelige aftale ang. bladet havde DUI og Søndagsskolerne lige fra starten haft deres egne faste rubrikker. Fra november 1919 var dette stof uden varsel forsvundet fra siderne, et tiltag, som af DUI blev betragtet som et klart aftalebrud.²³

En måned efter havde DUI fået nok og meddelte den 18/1 1920 i Socialdemokraten, at de følte sig løst af alle forpligtelser og forlod samarbejdet. SUF havde brudt den fælles aftale om bladet og igen stillet med en ny redaktion. Denne bestod af Ejnar H. Tønnesen (20 år) og som ansvarshavende digteren og bryderen typograf Oskar Hansen (25 år). Adressen var Drogdengade 16, 3. sal i Sundby. Oskar H. havde digtet flittigt til bladet næsten fra starten, mens Tønnesen var noget betænkelig over at være udpeget til jobbet.²⁴

Efter et par måneder i redaktionen læste Tønnesen en dag i bladet til sin

*Byens hjemløse
børn fandt sam-
men for natten i
en kælderskakt.*

store forbavelse, at han selv var fratrådt med dette nummer! Da han gik sin medredaktør på klingen, svarede Oskar Hansen, at han “var et dovent svin ... og derfor smidt ud!”²⁵ Sagen kom op på et FU-møde i SUF den 9/6 1920. Oskar Hansen blev alvorligt kritiseret for sin handling, mens Tønnesen meddelte, at han nu faktisk ønskede at fratræde.²⁶

Med nogen skepsis lod man Oskar Hansen fortsætte som ene-redaktør, men efter udgivelse af to numre bad man ham skrive til abonnenterne, at bladet måtte lukke. *Arbejdernes Børneblad* udkom for sidste gang med nr. 17 den 27/6 1920.

Økonomien – hvor blev “holderne” af?

Ved bladets ét års fødselsdag indså man, at økonomien var elendig. “Det maa ikke komme saa vidt, at vore Fjender (og dem er der mange af) en Dag skal hovere over, at *Arbejdernes Børneblad* må gå ind.”²⁷

Bladet blev på dette tidspunkt trykt i 1600 eksemplarer, 400 var post-abbonenterne og DUI aftog 600-700 eksemplarer. Der var på et halvt år oparbejdet en gæld på 500 kr., og SUF bad forgæves DUI om et større tilskud, da bladet ellers måtte gå ind.

Søndagsskolerne blandede sig kun lidt i diskussionerne, og deres forslag om at danne et aktieselskab mellem SUF, DUI og Socialdemokratiet blev al-

drig taget op. Magtkampen mellem SUF og DUI om overtagelse af bladets ledelse, dets aktiver og passiver foregik skjult for de små læsers blikke. Til gengæld blev der flittigt informeret om de voldsomme prisstigninger på papir og om færre numre af bladet, mens skuffelsen over den manglende succes skinnede klart igennem.

Glædestrålende kunne redaktionen i nytårsnummeret meddele, at de midlertidige vanskeligheder var overvundne.

Umiddelbart før årsskiftet havde SUF trukket sit bedste kort til sikring af januar kvartal 1920. Det var et "Laan fra vort svenske Broderforbund."²⁸

Bladet klarede sig også gennem det efterfølgende kvartal. Først på et forretningsudvalgsmøde 9/6 1920 blev det positive svar fra svenskerne nævnt. I maj var et beløb på 3000 kr. opført i hovedbogen, men benævnt som: "Tilskud fra Skandinavisk Sekretariat." Den 31/7 1920 var der atter en post kaldt: "Tilskud fra Skandinavisk Sekretariat" indskrevet, men denne gang på kun 1000 kr. Det samlede beløb på 4000 kr. var opført i regnskabet for 1920-21.²⁹

Der var formodentlig tale om et tilskud og ikke et lån. SUF havde før lånt 3000 kr. af svenskerne, penge som tilsyneladende aldrig var blevet afdraget eller tilbagebetalt.

Gode kontakter gjorde det ikke alene. Trods fristen på et halvt år var det ikke lykkedes at forbedre økonomien nævneværdigt.

Modtagelsen af bladet

Det lille blad var en sand nyskabelse og fik den fineste modtagelse i egne rækker. Formanden fra det norske børneforbund, Bernhard E. Olsen, skrev om det elegante og smagfulde udstyr, om illustrationerne, der lyste én venligt i møde, og danskernes fine greb om pædagogikken. I Norge havde et lignende børneblad, "Den røde Fane", været forsøgt, og nu foreslog han, at gøre børnebladet til et fælles dansk-norsk blad: "Vi er jo Internationalister!"³⁰ Redaktionen forsøgte uden held at vinde de danske forældre for ideen.

"Medens de socialdemokratiske Blade – dem I ved Far og Mor læser – kun har sagt gode Ord om os, så er der andre der er vrede paa vort Blad og vil bekæmpe os."³¹ Blandt fjenderne var "Den hellige chauvinistiske Presse,"³² som blot ville ramme Socialdemokratiet og vise, at det talte med to tunger! Hvorfor ville partiet f.eks. have religionsundervisning i kommuneskolen, når det tillod "et af sine Blade at underminere og latterliggøre"³³ denne undervisning?

Størst opmærksomhed fik en helt anden sag. Et borgerligt børneblad havde kaldt bolschevikerne for onde og rå banditter. *Arbejdernes Børneblad* måtte skrive til sine læsere:

“Det skal I slet ikke tro på. De har været nød til at lave Revolution for at skaffe det russiske Folk Friheden... den, de så længe har kæmpet for. Vi skal nok senere fortælle Jer lidt om Rusland og de tapre Bolschevik-Socialister.”³⁴

De borgerlige var af den overbevisning, at “Partiets Børneblad”, som de kaldte det, priste den russiske bolschevisme, samtidig med at partiet bekæmpede bolschevismen i Danmark.

Bolschevikadvarsel og bolschevikbekæmpelse var nye ord i pressen. Landet var besat af en bolschevikskræk, som også ramte børnelitteraturen.³⁵ Denne polemik nåede dog aldrig børnebladets spalter, for de små læsere efterlyste nogle rigtige historier.

Det skulle de nok få, men “røverhistorier” måtte de finde på bladets mindre højtidelige bagside.

Tekster og forfattere

SUF indrømmede sin formelle fejl, da man ikke lod DUI få indflydelse på redaktionsskiftet i januar 1920. Begrundelsen lød, at det var svært at finde folk, der kunne skrive for børn.³⁶

Da det var voksne, der skrev for børn, var det vigtigt, at forfatteren havde en vis erindring i behold for at fange børnenes interesse. Bladet henvendte sig til flere aldersgrupper, og at afpasse stoffet “efter Børns Fatteevne” var en svær opgave.³⁷

Forældrene blev inddraget i teksterne for at øse af deres egen viden, læse højt eller få børnene til selv at læse. Af og til blev fremmedord forklaret sidst i artiklerne.

Det gjaldt om at “dreje Barnets Smag fra dårlig Litteratur i en mere sund Retning,”³⁸ og børnene fik ideer til, hvilke bøger de burde læse og uddrag af dem, de endnu ikke selv kunne læse.

Læserne blev opfordret til selv at indsende tekster. De måtte ikke skrive af efter andre bøger, og det var yderst sjældent, at der kom originale indlæg fra dem. De få læserbreve, som redaktionen modtog, kom typisk fra den samme håndfuld drenge og piger mellem 9 og 13 år. Brevene handlede for det meste om festlige udflugter og ferier med DUI.

De voksne forfattere udgjorde en broget flok af kendte nye og gamle, danske og udenlandske folk fra bevægelsen, og der var kun få kvinder blandt dem. Redaktionen vedgik, at stoffet blev noget uensartet, da man ikke kunne byde forfatterne på store honorarer “som kapitalstærke Forlæggere er i Stand til.”³⁹ Resultatet var, at redaktørerne selv skrev mange af teksterne, oversatte og gendigtede stof fra andre.

Flyttedagsbillede.

— Familie med Børn! Ikke Tale om. Jeg vil ikke have mit Hus ramponeret.

Skribenterne brugte af og til pseudonymer, som redaktionen senere på kryptisk vis afslørede. Forfatteren bag pseudonymet "Far" var "valgt til (sammen med 30 andre) at tale Arbejdernes Sag i Københavns Borgerrepræsentation ... spørg blot Far og Mor om de ikke er glade for det."⁴⁰

Sproget og tonen var meget forskellig fra skribent til skribent. Nogle "talte" voksent og konkret til børnene, andre barnligt og poetisk, og tonen kunne være alt fra venlig og sjov til indigneret.

En samtidig læseundersøgelse konkluderede, at "Poesi er ikke Allemandskost og bliver det ikke"⁴¹, hvilket langt fra passede på *Arbejdernes Børneblad*.

Sange og digte var grundsten i arbejderkulturen, de var nemme at lære og velegnede til højtlesning. Bevægelsens unge poeter forsynede hvert eneste nummer af bladet med fire til fem tekster på vers.

Fordelingen af stoffet var så godt som ens fra blad til blad, da det var bygget op omkring en række faste rubrikker. Centralt i hvert nummer var en artikel om en af "de Mænd og Kvinder, der har talt Arbejdernes Sag." ⁴² 42 danske og udenlandske politikere, organisationsfolk, kunstnere og forfattere fik her tegnet hver deres lille portræt.

Illustrationerne

Bladets logo illustrerede et sommerligt dansk landskab med to læsende piger og en dreng, der blæste i trompet. Det var tegnet af den unge Th. Iversen og blev også brugt på bladets brevpapir.

Børneblade var rigt illustrerede, og inspirationen kom fra de store familie-journaler, der blandede tegning med det sort/hvide foto.

Alle vidste, at børn elskede og huskede billeder. De forventede sig noget af teksten, når de så billederne.

Arbejdernes Børneblad var et smukt lille blad i Jugendstilens sidste epoke. Alle billeder var sat i dekorative rammer, alle overskrifter skrevet i unikke alfabetter, og ikke to forsider fremviste sammen ornamentik. Der blev leget med typografi og skriftstørrelser.

Billeder og tekster hang nøje sammen, men løst henover siderne var drysset vignetter, tegninger, silhuetklip og rim. Taleboblen var et helt nyt fænomen og prydede en enkelt tegneserie på bagsiden.

Bladet havde blandt sine formål at bringe morsomme og alvorlige billeder, vise livet, som arbejderbørn levede det på godt og ondt.

Nogle af den internationale arbejderbevægelsens kendte billedkunstnere var portrætterede, og deres værker flittigt brugt i bladet. "Arbejdets Billedhugger" var den belgiskfødte Constantin Meunier, "Proletartegneren" franskmænd Theophil Steinlen og "De Fattiges Kunstnerinde" var den tyske Käthe Kollwitz. Ønskede læseren at se flere af hendes raderinger, så kunne måske far og mor "... skaffe dem gennem Boghandelen *Fremad*." ⁴³

Danske bladtegnere som Djalmar Christoffersen og Rasmus Christiansen kunne børnene også glæde sig over.

Fotografier var en velfungerende del af illustrationerne. Pressefotos sås kun ved institutionsbesøg, rejser og aktuelle begivenheder.

De mange kærlige digte hang ofte sammen med fotografier af søde velklædte og velnærede småfolk, som måske har været de unge digteres egne børn.

I DUI blev der flittigt fotograferet, og talrige festlige billeder af matrosklædte orkestre marcherede hen over bladets sider. En læserbrevskribent var begejstret for endelig at se et blad, hvor DUI blev beskrevet i tekst og billeder. På skolen havde hun uge efter uge måtte læse bladet "Børnevennen," der blev formidlet gennem skolen og handlede om FDF.

Størstedelen af børnebladets illustrationer var helt uden oplysninger om ophav. En del blev hentet direkte fra SUF's to blade, "Fremad" og "Arbejdets Vaar", og genbrugt efter forgodtbefindende.

Bagsidens sjov og ballade blev trofast bevogtet af to små sorte djævle, også tegnet af Th. Iversen.

Bladets indhold

En række store temaer havde klart redaktørernes fokus. Alligevel var der levnet plads til mangfoldigheden. Latterlige præster, griske boligudlejere, dumme konger, Vor Herre og kuponklipperen befolkede siderne sammen med de kloge barnepiger, de snedige kreaturer, de små handelsmænd, tåbelige flyttefolk og tinsoldater. Tinsoldaterne var dog bandlyste, for begrebet "fred" blev bladets omdrejningspunkt det første år.

Knus kanonerne – om freden

Et digt på forsiden af nytårsnummeret 1919 var smukt illustreret med en blomstersmykket kanon og kvinde med palmegren i hånd. Dette afstedkom snart et læserbrev fra et søskendepar på Øresundshospitalet. De brød sig bestemt ikke om et pyntet mordvåben og sluttede med slagordene: "Knus Kanonerne!"⁴⁴ Redaktionen forsvarede sit symbolsprog og glædede sig over fredens arbejde den kommende tid. Kanoner kunne jo omstøbes til plovjern og skabe lykkelige tilstande for folket.

En mand, der også vidste, hvad kugler og sabler skabte af nød og ulykke, blev præsenteret således i første nummer: "Det er dog en forfærdelig Masse Haar og Skæg, den Mand har!"⁴⁵ Det var selveste Karl Marx. Han ville ikke slå ihjel, han ville, at alle folk skulle leve i fred og forståelse med hinanden.

Frederik Dalgaard havde skrevet artiklen om Marx' fredsprojekt og portrætterede efterfølgende tre forfulgte antimilitarister: tyskeren Karl Liebknecht, svenske Zeta Höglund og Wilhelm Münzenberg fra Schweiz. Helte i litteraturen plejede at være nogle, som turde slås. Disse tre var helte, fordi de netop ikke ville slås. Alle fik hårde fængselsstraffe i deres hjemlande, og bladets små læsere blev opfordret til at skrive til børnebladsredaktør og søn-

dagsskoleleder Münzenberg, som på dette tidspunkt endnu var indespærret. Hans adresse kunne fås hos redaktionen!

Børnene lærte også den franske socialist Jean Jaures at kende. Han hadede højlydt krigen, og var blevet dens første offer. Kort før krigsudbruddet blev han skudt af en politisk modstander. Den 5 år lange retssag var netop endt med frikendelse af drabsmanden. Artiklen var skrevet af H.P. Sørensen under pseudonymet Hans Mørke.

A.D. Henriksen forklarede, hvorfor Valdemarsdagen ikke var noget at fejre, og at rigtige arbejderbørn ikke brugte deres skillinger på små Dannebrogssflag denne dag. Pengene, "De gaar nemlig til det uhyggelige Militærvesen!"⁴⁶

O. Larsen mindedes sin bedstemor, der var ét af de mange "uægte Børn", som krige altid efterlod. Krigsløgne med englevinger og klokkeklang blev taget under behandling af Mikkel Christensen og Oskar Hansen i prosa og poesi. På bagsiderne var der fredsgåder, sjov med gasmasker og soldatervitligheder.

Lille mor – om familien

At udtrykke kærligheden mellem forældre og børn fyldte utroligt meget i bladets univers.

Mor var godheden selv på trods af sygdom og fattigdom. Intet var så lunt som mors dyner, skrev Oskar Hansen, mens Tønnesen fortalte om en stakkels mor på vej til pantelåneren med familiens sengetøj på en iskold dag.

Far så man op til, når han som i Erland Andersens digt svingede hammeren i smedjens hede, eller når han på ryggen bar den store sæk med brænde hjem, som det blev beskrevet hos Frederik Andersen. L.C. Nielsen var højt til hest på fars knæ, og red til Rom i taktfaste vers, før mor kom og dekreterede sengetid.

Ingen børn blev pryglet af deres forældre i bladet. Skænd var noget de frygtede, men værst var dog en fars bedrøvede blik, da børnene tankeløst havde leget med saksen på spisebordet og ødelagte hans fine skrædderarbejde.

Børn drømte sig til eventyrlige steder. Der ville de bygge et dejligt hus, hvor mor og far skulle bo. Men i Kirstine Niensens digt skulle far ikke med, for når han kom fra værtshus, så gik det hårdt ud over mor.

Man mødte ikke mange rapsende børn i bladet. Stjal de eller gav de noget væk, var det i en god sags tjeneste. I en historie af Alfred Rønnebjerg Nielsen gik fars madpakke til en sulten gammel mand i skoven. Far roste senere sønnen med en fortælling om, at arbejderne altid måtte støtte hinanden.

Forholdet mellem søskende blev beskrevet som fuld af varme og sammenhold. Der var små kærlige rim til storebror eller lillebror, og Georg Vittrup-

Renfeldt følte stor sympati for en storesøster på trappestenen med sin lillesøster sovende på armen.

Charlotte Sørensen mindedes sig selv og sine forældreløse søskende, da de var i pleje hos en fattig mormor. De elskede hende højt, og en dag overraskede de den gamle med en fyldt sparegris.

Søskende drillede jo hinanden, men i bladet havde drillerierne, sin egen plads – på bagsiden.

Natuglernes kongres – om dyr

Findes der et særligt slægtskab mellem børn og dyr? Ved at klæde dyr i tøj, og lade dem opføre sig som mennesker troede tidligere tiders pædagoger, at man kunne forhindre det udbredte dyrplageri.

Dyrefabler var meget populære også i *Arbejdernes Børneblad*. I et digt brød en kylling ud af ægget, og Mikkel Christensen lod den symbolisere revolutionen. Han så klassekamp mellem den fede og den magre hund, og berettede om en døgnflues kort liv fra freden på landet til jernfabrikkens summende drivremme.

Solidariteten mellem dyrene fik jægeren smidt ud af skoven i Louis Moes eventyr, og A.C. Meyer sendte sin eventyrlige kat og ugle til “Natuglernes kongres,” mens en ræv modvilligt måtte melde sig under Vegetarernes foringsbanner.

Børn på landet kendte dyrene i naturlige omgivelser, og en lille læserbrevskribent efterlyste andre børn med interesse i kanin-, hønse- og dueavl.

Ingen skrev finere om gårdens dyr end Jeppe Aakjær, og hans nytårsdigt i bladet i 1919 kunne tilmed synges på melodien “Højt fra træets grønne top”.

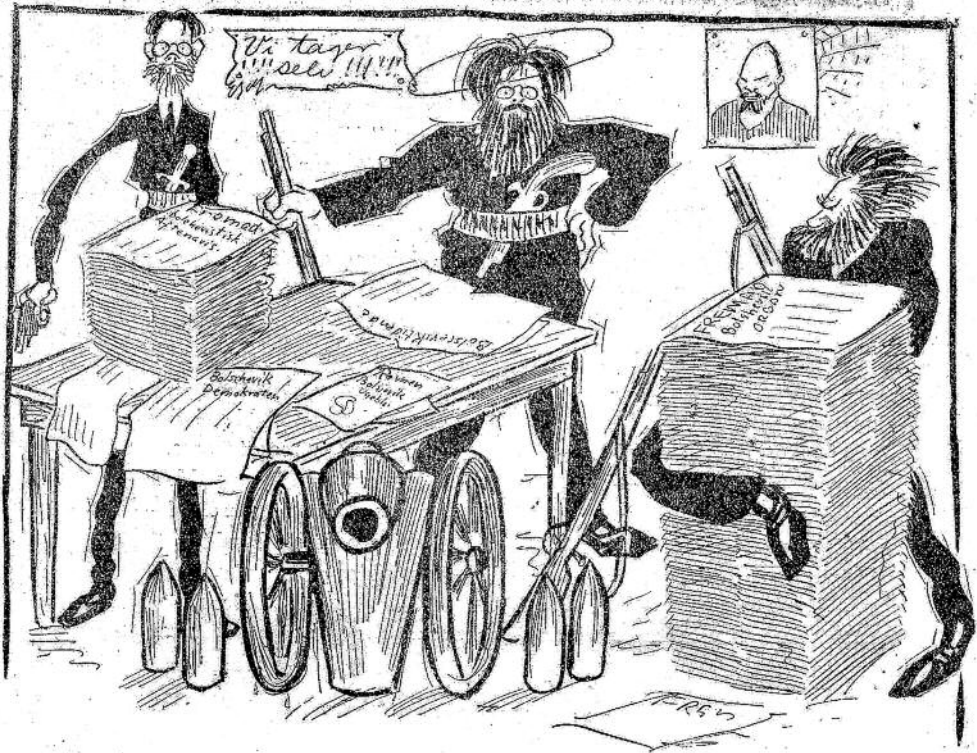
Kapitalistsamfundet=maskinarbejdet – om arbejdet

Selve det at arbejde var et grundlæggende vilkår for alt i et blad for arbejderbørn. Forældre, der sled hele dagen og måtte overlade de små til sig selv. Store børn på landet skulle ud og tjene, og byens børn arbejdede som bude, passede børn og gjorde rent hos fremmede. Frygten for sygdom og arbejdsløshed var arbejdets følgesvende. Einar Schultz satte “arbejdet” på formel, mens Tønnesen funderede over det at være arbejder, det at skabe nyttige ting og retfærdigt også nyde frugterne af det.

L.C. Skjoldbo legede med ordet “generalstrejke”, for desværre var det jo ikke hærens generaler, der strejkede!

Mikkel Christensen forklarede en ny lov om forbud mod børnearbejde,

Forbundskontoret

og Tønnesen beskrev 1. maj-dagen, hvor kampen for 8-timers arbejdsdagen endelig var vundet.

I et læserbrev fortalte en lille bypige, hvordan hun bragte smør ud. Til jul var hun hos en greve blevet lovet en krone, men da julen stod for døren, fik hun intet! Stol aldrig for trygt på sådanne folk, var hendes bitre lærdom.

Det var ikke bitterhed, men had til samfundsformen både i Danmark og Polen, som drev en lille polakpige udenlands og hjem igen til arbejdsløshed på godsernes uopdyrkede jagtområder.

Mere opløftende end Mikkel Christensens lille historie om landarbejdere var hans notits om, hvordan A.C. Meyer som ganske ung gipsformer smidigt udførte sit arbejde. For ham blev arbejdet en leg. Han drømte nemlig om at omforme det stive gamle samfund til et nyt og smukt.

Karikatur af SUF's forbundskontor og bladekspedition.

Kejser Wilhelms-Skægget – om Tyskland og Sønderjylland⁴⁷

Bladets små læsere kendte kejserens skæg fra en vittighedstegning, men forstod nok ikke begejstringen over hans fald og den tyske republiks fødsel. Nok heller ikke Mikkell Christensens analyse af de tre arbejderpartiers indbyrdes kamp! Alligevel skrev en dreng i et læserbrev, at man godt kunne skrive noget om uroen i Tyskland. C.L. Skjoldbo havde lige været på studierejse i Tyskland og kunne fortælle om den frygtelige sult og nød.

I rækken af portrætartikler fandt man kendte tyske socialister. C.L. Skjoldbo tog sig af de første tre. Friedrich Engels var en, der skrev mange tykke kedelige bøger, man kunne læse, når man blev voksen. Det samme kunne siges om hans åndsfælle Karl Kautsky. August Bebel var første socialdemokrat i den tyske rigsdag, men sad ofte i fængsel. Ferdinand Lassalle døde i duel om en kvinde, beskrev Johs. Nielsen, mens den polskfødte revolutionære Rosa Luxemburg fik en anden frygtelig skæbne. Hun var netop blevet myrdet i Berlin af reaktionære officerer. A.D. Henriksen afsluttede sit portræt med et rim om hende skrevet af Ture Nerman.

En af grundene til interessen for vor store sydlige nabo var Sønderjyllands snarlige genforening med Danmark. Peder Nørgaard satte sin lid til de fornuftige tyske socialdemokraters holdning til "folkenes selvbestemmelsesret". E. Schultz påtog sig at fortælle børnene "sandheden" om Sønderjylland. Det var ikke bedre at være dansker end tysker, og han begravede "hjemstavsfølelsen,"⁴⁸ som fik folk til at gå i krig, skønt de ikke ejede så meget som en urtepotte af den fædrene jord.

Sladrehanken – om skolen

Spanskrøret blev kun brugt to gange i *Arbejdernes Børneblad*, og den ene gang gjorde det for en gangs skyld nytte, mente eleverne. Martin Lilliegren lod nemlig i sin historie klassens sladrehank straffe for sit angiveri.

Børnebladene var afhængige af lærernes gode vilje, og man skrev i princippet ikke dårligt om lærere.⁴⁹ I bladet mindede Mikkell Christensen børnene om det ærefulde arbejde lærerne udførte i kommuneskolerne, i de frivillige Søndagsskoler og i DUI.

"Jeg ved, at mange af jer husker Kommunalærerinde Frk. Marie Nielsen ... paa Frederiksberg"⁵⁰ skrev Mikkell Christensen i sit portræt af denne helt særlige skolelærer. Hun var desværre trådt ud af "Partiet", men kæmpede sådan for socialismen, at hun var kommet i fængsel. Og nej – hun var ingen forbryder!

Et opråb fra Nakskov Skolekommission mindede eleverne om, at de skulle passe på deres tøj, skolesager og bygninger i disse dyre tider.

Et sjældent læserbrev kom fra et forældrepar, som foreslog, at bladet blev skrevet på moderne dansk (med små bogstaver o.s.v.) Det ønskede redaktionen ikke, før det var indført i skolerne.

Det seriøse skolestof var sparsomt, så mange flere var vittighederne. Bladets absolut sidste indlæg var netop en skolehistorie om en meget urolig klasse med en Søren, som fik varmet sine ører.

En rejse til Mars – om naturvidenskab og teknik

Charles Darwin og H.C. Ørsted var alene om at repræsentere naturvidenskab og teknik i bladet. Mens Kai Leo Jensen tegnede portrættet af Ørsted, skrev C.L. Skjoldbo om Darwin, og læserne fik her vendt op og ned på skolelærdommen: Skabelseshistorien i Bibelen var et smukt gammelt eventyr, og mennesket nedstammede fra aberne.

Et lille stykke kul fik sin historie fortalt af Mikkel Christensen. Hvordan det var trillet af en vogn, lod sig samle op af en fattig dreng og endte med at skabe glæde i hans hjem.

Kulden var en frygtet medspiller i mange tekster og tegninger. I en smuk novelle af Oskar Hansen tændte en mand op i kaminen med sin barndoms byggeklodser.

Vandet fik sin egen historie fortalt af Mikkel Christensen. Det kom fra den dybe undergrund til hver lille lejlighed og gadepost i byen, så alle kunne nyde denne vidunderlige drik.

C. L. Skjoldbo kastede sig ud i artikler om Mars, jorden, solen og stjernerne, men mere jordnær var teksten om korrekt brug af telefonen efter den 6-7 ugers lange telefonstrejke.

Det nærmeste man kom en etnografisk artikel i bladet var en oversat tekst om en hottentotfrues fortrædeligheder i "Hottentotlandet."

En Børneven – om andre børn

Peter Sabroe kom ind på andenpladsen blandt den socialistiske bevægelses helte. Han var en børneven! Begrebet stammede fra Tyskland og kendetegtede en voksen, som kompromisløst tog børn i forsvar. Frederik Dalgaard skrev om hans utrættelige kamp for de udsatte forældreløse børn. Sabroe blev rigsdagsmand, men var oprindelig en skomagerlærling, som snart lappede samfundets hullede fodtøj.

Bladet besøgte jævnligt gode børnehjem i Danmark, og A. St. [Albert Sterregaard?] fortalte om sit besøg på et engelsk. Ture Nerman var engang som gæst på rejse til en russisk børnekoloni. Han lyttede fuld af sympati til guiden,

*De små piger blev
frarådet at hinke,
for det sled på fod-
tøjet.*

men hæftede sig særligt ved hendes ord: “Vi kan maaske ogsaa faa os lidt at spise derude!”⁵¹ Kammeraten og han havde ingen mad fået hele dagen.

Hvis man troede bladet sympatiserede med indsamlinger som på Børnehjælpsdagen, måtte man tro om igen. Det var ikke de fattige, som skulle betale til de fattigste, men samfundets pligt. Pengene kunne hentes hos gullaschbaronerne, som I nok ved hvem er ...?

“Har I nogensinde prøvet at sulte ...?”⁵² spurgte A.D. Henriksen og beskrev hungersnøden efter krigen. England, Frankrig og Italien havde forlangt store erstatninger af Tyskland og Østrig. De tømte landene for penge, handelsskibe og det kvæg, som skulle give mælk til børnene. Tusindvis af svækkede børn kom på et kortere ophold i Danmark, hvor plejefamilier havde stået parat med “det ventende Sulefad”⁵³ som Tønnesen fortalte det.

Lycinka Hansen berettede om livet som barn i Amerika, og det var noget ganske andet – dér sagde man ikke engang tak for mad!

Det modsatte køn

Tekster om den spirende interesse for det modsatte køn var svære at finde i bladet. I det mindste var der et oversat causeri: “Hvem er dygtigst?” som handlede om, hvad drenge og piger mente om hinanden.

Interessant var et læserbrev fra en pige om den verden, DUI åbnede for hende. Mange breve og referater fortalte om pigernes nye muligheder for at udfolde sig i en idrætsorganisation. I marts 1919 deltog piger for første gang i DUI's gymnastik-konkurrencer, og fornøjeligt blev der refereret, hvordan den “galante” del af DUI sagde: “Damerne først” og lod pigerne begynde turneringen!

Atypisk var Helene Hørlycks novelle om Ole, som af og til lånte sin søsters tøj. Hvis der en dag blev oprettet en DUI-afdeling i hans by, så havde han i sinde at møde op i DUI's pigedragt!

N.J.N's føljeton “Naar to Drenge slaas” blev det eneste man kunne kalde en kærlighedshistorie. Kampen drejede sig om pigen Stine!

Pigers traditionelle rolle i hjemmet cementerede Erland Andersen med et enkelt poesibogs- rim: “Gyldne Lokkers Poesi farver Livet rosa, men i Øllebrøden de blir til ækel Prosa!”⁵⁴

Fortællingerne

“Bladets Fortællingsstof har ikke været udpræget socialistisk”⁵⁵ skrev A.D. Henriksen, uagtet at der i samme nummer af bladet var en novelle af Maxim Gorki, Ruslands store digter. Novellen handlede om en sporgovnstrejke i Neapel!

Føljetoner var populære og godt for salget. Martin Andersen Nexø lagde ud med seks afsnit om et fattigt søskendepar, som “finder” 10 kr., efterfulgt af den irske Patrick Macgills lange historie om et barns møde med et barsk arbejdsmarked. Jack London skrev i syv afsnit, om en uheldig gadedreng, Harald Hegelund fortalte om tre skibsdrenge's flugt og A. St. [Albert Sterregaard?] bragte en fortælling om den engelske krigsflyver, som kæmpede i den røde hær for bolschevikernes sag. Hos de forfattere redaktionen valgte lå sympatien altid hos de underkuede, og de kom altid stærkere ud af kampen. I NJNs historie om hyrdedrengens første plads kom Hans sund og glad hjem – joh det havde været et godt madsted!

Socialisme i børnehøjde?

“Og vi vil fortælle jer om hvad socialisme er. Men ... bliv nu ikke bange. Vi skal nok gøre det paa en saadan Maade, at I let kan forstaa det.”⁵⁶ På bladets

1-års fødselsdag kunne A.D. Henriksen konkludere således: "... Vi har kort sagt søgt at opdrage Børnene til Socialister."⁵⁷

En kvik læserbrevsskriver mente dog ikke, at der var plads i bladet til at forklare socialismen, bedre var det selv at læse om den, når man blev stor.

Socialismens historie og teori blev fortalt gennem de små portrætartikler i hvert nummer. I meget af det øvrige stof var optimismen, fremskridtet, elektriciteten, lyset og solen allegorier over socialismen. De små læsere blev jævnligt mindet om, hvor de hørte til. Tønnesens tekst om arbejdernes lønkamp sluttede med ordene: "Derfor har de dannet Fagforeninger og derfor er de Socialister."⁵⁸

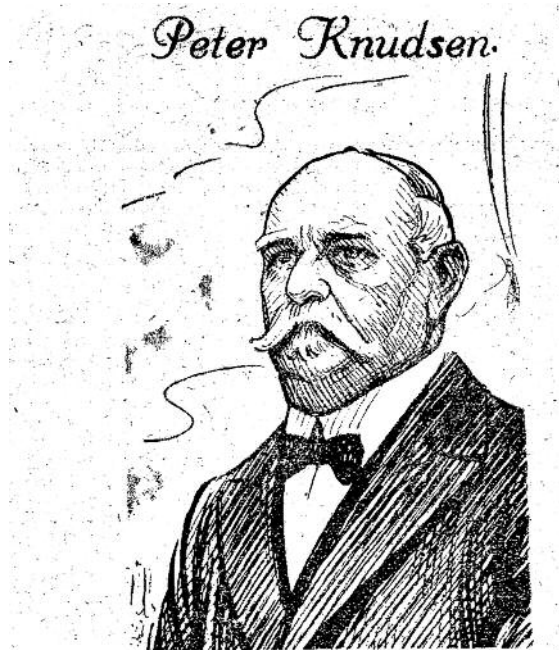
I næstsidste nummer skrev E. Schultz, at et socialistisk samfund var uden udbytning og privateje. Mennesker, som kæmpede for sådan et herligt samfund, kaldtes socialister, og enhver dreng eller pige som ville at, mennesker skulle leve som brødre, de vil sige til sig selv: "... når jeg en Gang bliver stor – vil jeg være Socialist."⁵⁹

De sidste linjer af digtet fra bladets første nummer var en direkte opfordring til børnene: "Men husk naar Kampens Tid er ved at komme – at da har de derude Brug for Dig."

Julehæfte med klassehad

Det røre bladet straks ved sin udgivelse skabte i den borgerlige presse fik ny næring, da et særligt julenummer et par måneder senere kom på gaden. Julehæfter var populære, og *Arbejdernes Børneblad* håbede også på et mersalg. Et kartonomslag var lagt om de 4 blade, og prisen var 15 øre. Omslaget viste en tegning af to små bange forfrosne børn, som samlede pindebrænde i skoven og blev "skrevet" af en skovrider. Venstrebladene var dybt rystede over, at man på denne måde gydede "Klassehad i Børnenes Sind."⁶⁰ Illustrationen var hentet fra et norsk blad og "hovedet" tegnet af Erland Andersen. Et digt af Mikkel Christensen uddybede omslagets fortælling.

En portrætartikel om Jesus, hvor han blev kaldt de fattiges ven, endte efterfølgende i en større polemik. Julen var godhedens fest eller "Barnets-Lysets-Glædens Fest". Bladet indeholdt i anledning af julen reklamer fra Arbejdernes Fællesorganisations Brændselsforretning, Bryggeriet Stjernen og gaveideer til far og mor fra Forlaget *Fremad*. Alle københavnske DUI-afdelinger annoncerede med julefester, og Søndagsskolerne indbød til lysbilledeforedrag om den Franske Revolution, Partiets Barndom og Avisfremstilling. Der var bogpræmier til de første 10, der skriftligt besvarede spørgsmålet "Hvilken Bog synes I bedst om?" og et børneinterview med Ernst Christensen om hans rejse til Rusland fandt også plads i det særprægede julehæfte.

P. Knudsen (hans kaldenavn) var et alsidigt talent. Fagforeningsmand, skribent, valgt til rigsdagen og fattigborgmester i København.

Ekstra-Nr.

I forbindelse med SUF's kongres i april 1919 udkom et satirisk 4-siders hæfte i halv størrelse. Det skulle angiveligt ligne *Arbejdernes Børneblad*. Udgiverne var Oskar og Sk-o, og som redaktører "Kresjan og Valde".

I det lille hæfte var ironiske forklaringer på en række svære ord som f.eks.: "Hvad er bolscheviker? –" "I Rusland Folk, der slaar Kapitalister ihjel eller sætter dem til at vaske W.C.er og feje Gader. – I Danmark Folk, der tror de laver Revolution, naar de slaar Ruder ud paa Grønttorvet".

De to skarnsknægte "Kresjan og Valde", der var tegnet af Richard Christensen, havde lige fået "ansættelse" på børnebladet. Her lavede de ballade en måneds tid og "nedlagde" derpå arbejdet.

Afslutningen

Børneblade levede ikke længe, og 2-3 år var normalt. Første år klarede bladene stort set sig selv, andet år trådte de velgørende organisationer til, og tredje år var sponsorerne trætte af at poste penge i et stort hul. *Arbejdernes Børneblad* fik en levetid på under to år.

Der kunne gives talrige forklaringer på lukningen, men løssalg og tegning af abonnemeter havde svigtet lige fra begyndelsen, og revolutionsbegejstringen og fredsoptimismen var forsvundet.

I et følgebrev til sidste nummer skrev SUF: "Mægtige reaktionære Kræfter har været i Bevægelse for at ødelægge det ... og forgifte ogsaa Arbejdernes Børn". DUI fik også skylden for lukningen, da forbundet i samarbejde med Søndagsskolerne "ikke havde haft den Interesse for Bladet, som man maatte forvente."

Mon SUF havde glemt, at de for længst havde skubbet det "højresocialistiske"⁶¹ DUI ud?

SUF kaldte bladet en "Proletarunge – ligesaa fattig som de Arbejderbørn den gerne vil bringe Bud til."⁶² Bladet var netop ingen proletar, men et fint lille krævende magasin, og læserne var næppe fra de fattigste arbejderfamilier.

Det var vigtigt at styrke klassesammenholdet. At bruge Martin Andersen Nexøs romaner "Pelle Erobreren" og "Ditte Menneskebarn" hertil, det kunne ikke gøres bedre:

"Mange af Jer smaa Drengene vil i Pelles Liv finde ikke så lidt af Jeres eget og mange af Jer smaa Piger vil i Ditte genkende et af de smaa Menneskebørn, som I selv hører til – Arbejderklassens smaa Sønner og Døtre."⁶³

Det er tvivlsomt om læserne kunne genkende sig selv i disse tekster. Bladet var tiltænkt klassens brede fundament, men indholdet passede til klassens elite.

Fortsættelse fulgte ikke!

Ønsket om snarest at forsætte bladet gik ikke i opfyldelse. Helt glemt blev det ikke, for på kongressen i 1922 udtalte Kommunistisk Ungdomsforbund (KUF – som SUF senere kom til at hedde), hvor vigtigt arbejdet blandt børnene var. *Arbejdernes Børneblad* skulle være et af virkemidlerne, og udgivelsen af det måtte ske så hurtigt som muligt.⁶⁴

Prøv at gæt denne gåde fra bladets første nummer eller få løsningen i sidste note.⁶⁵ Hvilket kendt navn på 4 bogstaver tænkes der på?

**"Mit første findes i Mose,
mit andet i Ordet straks,
mit tredje findes i Rose,
mit fjerde forhen i Aks.
Mit Hele findes i Bladet her.
Nu finder du let, hvem jeg er."**

Noter

1. Nr. 15, 1919
2. Nr. 1, 1918
3. *Fremad* nr. 17, 1919
4. *Fremad* nr. 18, 1919
5. Nr. 1, 1918
6. Stybe, Vibeke: *Fra billedark til billedbog*, 1983, s. 177 og Nr. 21, 1919
7. DKU arkivnr. 680. Avisudklip vedr. *Arbejdernes Børneblad*
8. DUI arkivnr. 586, ks. 62: Korrespondance om Børnebladet. Papirlab
9. DUI arkivnr. 586, ks. 62: Korrespondance om Børnebladet
10. Hansen, Preben: *Børn, beskæftigelse, borgere: De Unges Idret gennem 50 år*, 1955, s. 98
11. *Det danske Socialdemokratis historie 1871-1921*. 2. Del/Wiinblad, E. og Alsing Andersen. S. 346
12. Nr. 2 (2. årg.), 1919
13. Mikkel Christensen arkivnr. 18, ks. 7 læg 5
14. Nr. 9, 1918 og fremefter
15. Nr. 5, 1918
16. Nr. 23, 1919
17. *Fremad* nr. 19, 1919
18. *Fremad* nr. 19, 1919
19. DKU arkivnr. 680. Avisudklip vedr. *Arbejdernes Børneblad*
20. SUF arkivnr. 523, ks. 3: *Arbejdernes Børneblad*. Abonnenter i Provinsen (og København)
21. DUI arkivnr. 586, ks. 62: og ks. 66: Korrespondance om Børnebladet og Forhandlingsprotokol 1919-26
22. Nr. 3 (2. årg.), 1919
23. DUI arkivnr. 586, ks. 62: og ks. 66: Korrespondance om Børnebladet og Forhandlingsprotokol 1919-26
24. Tønnesen, Ejnar: *Brydningsaar/ erindringer fra ... den socialistiske ungdomsbewægelse*, 1930, s. 85-86
25. Tønnesen, s. 104-05
26. DKU arkivnr. 680. Forhandlingsprotokol for SUF/KUF 1919-1923
27. Nr. 27, 1919
28. DKU arkivnr. 680. Forhandlingsprotokol for SUF/KUF 1919-1923
29. SUF arkivnr. 523, ks.2 og ks. 8: Hovedbog 1917-18 og 1918-20, 1920-23, regns. 1918-19, 1919-20, 1920-21, 1921-22
30. Nr.4, 1918
31. Nr.4, 1918
32. *Fremad* nr. 18, 1918
33. DKU arkivnr. 680. Avisudklip vedr. *Arbejdernes Børneblad*
34. Nr. 4, 1918
35. Winge, Mette: *Dansk børnelitteratur 1900-1950*, 1976, s. 246
36. DUI arkivnr. 586, ks. 62: og ks. 66: Korrespondance om Børnebladet og Forhandlingsprotokol 1919-26
37. DKU arkivnr. 680. Avisudklip vedr. *Arbejdernes Børneblad*
38. Hunø, L.M.: *Børns Fritidslæsning*, 1918, s. 98
39. Nr. 27, 1919
40. Nr. 3, 1918
41. Hunø, s. 138
42. Nr. 1, 1918
43. Nr. 4, 1918

44. Nr. 10, 1919
45. Nr. 1, 1918
46. Nr. 20, 1919
47. Nr. 5, 1918
48. Nr. 11 (2. årg.), 1920
49. Winge, s. 133
50. Nr. 19, 1919
51. Nr. 17-18, 1919
52. Nr. 11 (2. årg.), 1920
53. Nr. 6 (2. årg.), 1920
54. Nr. 17, 1919
55. Nr. 27, 1919
56. Nr. 1, 1918
57. Nr. 27, 1919
58. Nr. 10 (2. årg.), 1920
59. Nr. 16 (2. årg.), 1920
60. DKU arkivnr. 680. Avisudklip vedr. *Arbejdernes Børneblad*
61. DKU arkivnr. 680. Forhandlingsprotokol for SUF/KUF 1919-1923
62. *Fremad* nr. 18, 1919
63. Nr. 7 (2. årg.) 1920
64. DKU arkivnr. 680. Forhandlingsprotokol for SUF/KUF 1919-1923
65. MARX

Supplerende litteratur:

- *Børnearbejde: en antologi om 1900-tallets børn og arbejde* / red. Anette Eklund Hansen, 2005.
- Frederiksen, Marie: *Gavnligt og fornøjeligt : børneblade i Danmark 1800-1950.* – DPU, 2008
- Helge, Nynne: *Arbejderliv og folkekirke.* Kbh. 1994.
- *Leksikon for børnelitteratur* / af Karl Sønsthagen, Weinreich, Torben. – 2003.
- Hvor kildeangivelsen til et citat i noten kun er nævnt med nr. og årstal er kilden *Arbejdernes Børneblad*.
- Alt kildemateriale er fra Arbejdermuseet & ABA

Dorte Ellesøe Hansen
fhv. bibliotekar
Arbejdermuseet & ABA
alegria@oncable.dk